

Bankcsődök és bankárperek

Bankbukások története tanulságokkal

Fehérgalléros bűnözésről már a rendszerváltás előtt is lehetett hallani, de a „bankárper” kifejezés nemigen fordult elő sem a szakirodalomban, sem a médiában vagy a közbeszédben. Egy-egy banki alkalmazott, esetleg kisebb beosztású vezető ellen ugyan korábban is indult büntetőeljárás és marasztaló ítélet is született, de mindez az adott bank¹ gazdálkodását nem rendítette meg, s a betétesek sem érezték úgy, hogy a pénzügyi gondjaira bízott megtakarításaik veszélyben vannak. A kétszintű bankrendszer kialakulásával, a rendszerváltással azonban minden megváltozott. A lakosság szabadon választhatott a gombamód szaporodó kisebb nagyobb kereskedelmi bankok közül, amelyek tulajdonosai között az állam mellett más piaci szereplők is megjelentek, sőt az is előfordult, hogy az adott pénzügyi intézet tulajdonosi köréből ez a tulajdoni forma teljesen hiányzott.

Az új lehetőségek mellett azonban új veszélyek is jelentkeztek. A frissen alakult² pénzügyi intézetek általában tőkeszegények voltak, s megörökölték a korábban felhalmozott rossz hiteleket is. Ez már önmagában is jelentős kockázatot jelentett, de más kockázati tényezőkkel is számolni kellett. Tapasztalatok híján ugyanis részben a pénzügyi intézetek működését biztonságosabbá tevő jogi szabályozás, részben pedig az új gazdasági környezethez igazodó szaktudás is hiányzott, de nem volt kiszámítható a gazdasági környezet sem, s a gyakran következtelen gazdaságpolitika sem könnyítette meg a piac szereplőinek helyzetét. Ráadásul 1989–90-ben jelentős válság is

¹ 1987-ig, a kétszintű bankrendszer kialakulásáig a Magyar Nemzeti Bank mellett csak néhány, speciális feladatot ellátó nagy bank létezett, valamint a lakosságot kiszolgáló Országos Takarékszövetkezeti hálózat.

² Az első körben alakult bankok lényegében az MNB egyes osztályaiból jöttek létre (Magyar Hitelbank, Országos Kereskedelmi és Hitelbank, Budapest Bank, Általános Értékforgalmi Bank és az OTP Bank), amelyek egyúttal megörökölték a gazdaság egy-egy ágazatával kapcsolatos ügyfélkört és hitelállományt is.

sújtotta a magyar gazdaságot, amely először a gazdálkodói körből kikerülő adósokat, majd 1992–93-ban a bankszektorra is elérte.

A pénzügyi törvény³ (továbbiakban: Ptt.) hatálybalépése rávilágított a bankok gyenge pontjaira, az általános tőkehiányra, a rossz, vagy legalábbis kétes hitelek rejtő portfóliókra, a banküzemi szabályok hiányosságaira. Egyes bankoknak – elsősorban az egymást követő állami konszolidációk, vagy tulajdonosaik tőkeemelésére – sikerült talpra állniuk, s később a sikeres privatizációjuk következtében tőkeerős – elsősorban külföldi – tulajdonosra szert tenniük, míg mások csúszásban elbuktak, anélkül azonban, hogy ezt a betétesek igazán megérezték volna, hiszen betéteik nem kerültek komoly veszélybe, azok – részben állami segédlettel – más bankoknál kerültek elhelyezésre.

Néhány pénzügyi intézet esetében azonban látványos, s részben drámai események következtek be: a betétesek, szembesülve azzal, hogy megtakarításaikat akár el is veszthetik, az adott bankot megrohamozták és kivették – már, akinek sikerült – betéteiket.

A 90-es évek közepéig a bankrendszert két jelentős bankbotrány rázta meg. Az egyik az Ybl Bank 1992-ben bekövetkezett fizetési képtelensége, míg a másik, a két évvel későbbi Agrobank-botrány volt. Mind a két esetben – bár más körülmények között és más okból – alapjaiban véve ugyanaz lett a következménye: a betétesek pár nap alatt kivették betéteik jelentős részét, s a bank vezető tisztségviselői ellen büntetőeljárás is indult.

A két bank és vezetőinek története nemcsak jogtörténeti érdekesség, hanem korrajz is az adott időszak jogalkotásáról, társadalmi-gazdasági állapotáról, amely számos tanulságot is hordoz magában. Ezért érdemes röviden áttekinteni, hogy e két pénzügyi intézet hogyan került abba a helyzetbe, hogy ilyen mértékben elveszítse betétesei bizalmát, s ehhez mennyiben járultak hozzá a külső – mikro- és makrogazdasági – körülmények, és mennyiben az egyéni, emberi tényezők: a pénzügyi intézetek vezető tisztségviselőinek szakszerűtlen, vagy éppen szándékosan jogsértő magatartásai. Az sem érdektelen, hogy a vázolt eseményeknek a társadalom, a jogalkotás szempontjából milyen hozadéka volt.

³ A pénzügyi intézetekről és a pénzügyi tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény 1992. január 1-jével lépett hatályba.

Volt egyszer egy Ybl Bank

Ennek a kisbanknak a látványos összeomlását megelőzően az emberek fejében meg sem fordult, hogy a bankokba elhelyezett megtakarításaikat bármilyen veszély fenyegetheti, legfőképpen az nem, hogy egy bank fizetésképtelenné is válhat és senki nem lesz, aki az elvesztett betétjeikért kártalanítaná őket.

Már az is nagy meglepetést okozott mind a szakemberek, mind a laikus közvélemény számára, hogy a szolid, rendezett kisbank többségi, meghatározó hányada magántulajdonba került, s ezzel a pénzügy az ország első magánbankja lett. Kétségtelen, hogy kicsit kakukktojásnak számított az addig döntően állami tulajdonban álló bankok között, de nem ez okozta a vesztét, bár az új tulajdonosok később – különösen a büntetőeljárás megindulását követően – előszeretettel hivatkoztak arra, hogy a pénzügy bukását főként a magántulajdoni jellege iránti bizalmatlanság, sőt ellen-szenv idézte elő. Valójában azonban a későbbi események már a tulajdonváltáskor kódolva voltak, s az adott körülmények között a bank bukása szinte törvényszerű volt.

A Hepta csoport megalakulása

Az egész tipikus sikertörténetnek indult. A Hepta cégbirodalmat megálmodó és létrehozó villamosmérnök végzettségű későbbi banktulajdonos, Nagy Imre, a 80-as években számítástechnikával foglalkozó gazdasági munkaközösségekben dolgozott, majd maga is ilyen területen tevékenykedő cégeket (kft-eket, részvénytársaságokat) kezdett alapítani. Közös ismerős – a férj – hozta össze az okleveles üzemgazdász Jamniczky Zoltán-néval, aki viszont az egykori Óbuda Mgtsz. egyik szakcsoportjának volt a főkönyvelője. Mindketten nyitottak voltak mind az új szakterületek, mind az új gazdasági formák iránt. 1989-től Nagy Imre – részben Jamniczky-néval közösen – elkezdte kiépíteni a „Hepta birodalmat”, amely számos, kb. 30-40 kisebb-nagyobb céget foglalt magába, és később az ún. Hepta csoport néven vált ismertté a gazdasági életben.⁴

⁴ A cégek egy része elsősorban formai hiányosságok miatt nem került bejegyzésre a cégnyilvántartásba.

A cégekben természetes személyként, vagy cégei révén szinte kivétel nélkül Nagy volt a többségi tulajdonos, s így a társaságok üzletpolitikáját is ő határozta meg, míg a pénzügyi-számviteli irányításuk Jamniczkynéhoz tartozott.

A cégcsoport sajátja volt az is, hogy néhány nagyobb cég – Autóklinika, Gewin, Hepta City, Hepta Számítástechnikai, Artemis Kft.-k – mellett olyan kis társaságok alkották a „birodalmat”, amelyek ügyvezetői a tulajdoni hányadnak csak csekély részét birtokolták, s csak névleg töltötték be ezt a posztot. Feladatkörükbe mindössze a cég működtetésével kapcsolatos ügyintézés tartozott, míg a nagyobb összegű hitelfelvételeket, az ehhez szükséges okiratok elkészítését, váltóügyleteket nem ők, hanem Nagy és Jamniczkyné intézte. Szinte kezdettől fogva az a gyakorlat alakult ki, hogy a kisebb cégek nevében felvett nagy összegű hitelek „ideiglenes pénzeszköz” gyanánt nyomban átkerültek a cégcsoport meghatározó, nagyobb társaságaihoz. A hitelfelvevő kis cégek egy része egyáltalán nem is folytatótt semmilyen gazdasági tevékenységet, míg azok, amelyek valóban gazdálkodtak, a nevükben felvett hitelekből még annyit sem kaptak kézhez, hogy tevékenységüket tovább folytassák, ezért egy idő után gyakorlatilag már bevételük sem volt, csak az adósságuk növekedett.

Általánossá vált az a gyakorlat is, hogy a hitelek mögé a fedezetet a csoport olyan tagja biztosította, aki az adott hitelfelvételben nem vett részt. Valójában a kisebb cégek szerepe az volt, hogy a nagyobb cégek számára kellő mennyiségű hitelt szerezzenek, így játszva ki a nagyhitelekre vonatkozó tiltó szabályokat, elleplezve a szoros személyi összefonódásokat.

A felvett hitelek tőkénének tényleges visszafizetésére általában nem került sor – az eredeti hitelfelvevő erre nem is lett volna képes –, hanem a hitelt vagy meghosszabbították (prolongálták), vagy az újabb, hasonló összegű hitelből fizették ki. Ez önmagában nem volt szokatlan, hiszen ekkortájt más adósok is hasonlóan jártak el. A bankok ugyanis nem szívesen mondták fel a hiteleiket azon adósaiknak, akik legalább a kamattartozásukat rendben tudták törleszteni.⁵

⁵ Az adós fizetéseképtelenné válásával ugyanis a fedezetek is jelentős értévesztést szenvednek, amennyiben pedig az adós nagyobb összegű köztartozást is felhalmozott, kétségessé válhat a banki követelés maradéktalan megtérülése.

Amíg a cégcsoport tagjai – különösen a meghatározó, nagy cégei – alapvetően kereskedelmi tevékenységgel foglalkoztak, reális lehetőség volt arra, hogy a befektetett tőke viszonylag gyorsan megtérüljön, s legalább a hitelek kamatait időre kitermelje.

Nagy Imre és Jamniczky Zoltánné sem tudott azonban ellenállni annak, hogy a kiárusításra kerülő állami vagyonból cégeik ne szerezzenek minél nagyobb részt. Ezért 1991-ben döntő fordulatot hajtottak végre a cégcsoport gazdaságpolitikájában és számos nagy értékű ingatlant (Arzenál üzletház, siófoki Albatrosz Szálló, más budapesti és vidéki ingatlanok), valamint részvényeket (DOSZÉN, Tököli Brikett) vásároltak fel. Szabad pénzeszköz híján a cégcsoport az összesen mintegy 4–5 milliárdnyi vételárnak csak a 10-20%-át tudta saját erőből kiegyenlíteni, míg a hiányzó részt a már részletezett hitelfelvételi technikával pótolta. Az így megszerzett vagyoni eszközök azonban rövid távon nem hozhattak nyereséget, sőt még a befektetett összegek megtérülése sem volt várható, hiszen valamennyi ingatlan további beruházást igényelt, s a felvásárolt részvények is legfeljebb hosszabb távon kecsgettettek haszonnal. A hitelek viszont, amelyekből a költséges beruházásokat eszközölték, kivétel nélkül rövidlejáratú – 3–6 hónapos futamidejű – forgóeszközhitelek voltak.

Ez a gazdaságpolitika az adott gazdasági körülmények között eleve az eladósodás veszélyét rejtette magában. A cégcsoport tagjai 1991 végére különböző bankoknál már mintegy 10 milliárd forint, rövid időn belül lejáró hiteltartozást halmoztak fel, s több pénzintézet – köztük például az Agrobank és a Lheumi Bank is – jelezte, hogy nem kívánja sem a hitelek futamidejét meghosszabbítani, sem újabb hiteleket nyújtani.

Bankszerzési kísérletek – Bankalapítások és vásárlások

Nagy Imre és Jamniczky Zoltánné a vállalkozói csoport más meghatározó tagjaival együtt azonban ebből a helyzetből a kiutat nem az üzletpolitika megváltoztatásában, hanem egy saját bank működtetésében látta.⁶ Ezért a cégcsoport 14 tagja – köztük Nagy Imre és Jamniczky Zoltánné is – 1991.

⁶ Az akkori kezdetleges szabályozásnak volt köszönhető, hogy érdemben egyáltalán felmerülhetett annak az ötlete, hogy egy vállalkozói csoport saját maga hitelezésére hozzon létre egy pénzintézetet. Ma már ezt a lehetőséget – épp az Ybl Bank példáján okulva – jogszabályi rendelkezések zárják ki.

április 1-jén 100 millió forintos alaptőkével megalapította a Gyomaendrődi Vállalkozói Takarékszövetkezetet (továbbiakban VTSZ), melyet – az alaptőke 400 millió forintra emelése mellett – 1991. október 14-én Első Magán Vállalkozói Bank Rt.-vé (továbbiakban: EMVB) alakították, azonban az új cégforma bejegyzéséhez a Cégbíróóság a Bankfelügyelet (továbbiakban: BAF) hozzájáruló nyilatkozatát is kérte. A BAF azonban nem találta megnyugtatónak a részvénytársaság működési feltételeit, ezért a hozzájárulást megtagadta, így maradt a takarékszövetkezeti forma.

A BAF aggályai később jogosnak bizonyultak, hiszen a VTSZ saját apparátussal nem is rendelkezett, s az operatív teendőket – nevezetesen a hitelezést – az Igazgatóság tagjai végezték. E szervnek pedig, az alapítók jogán, Nagy és Jamniczkyné is tagjai voltak. Mivel a pénzügyintézet fő feladatai közé éppen a Hepta cégcsoport hitelezése tartozott, lényegében az adós cégek hitelképességéről, a nyújtandó hitelek összegéről, a fedezetek mértékéről és megfelelőségéről maguk az adósok döntöttek. Nem csoda, hogy a Hepta cégcsoport hitelállománya – a félmilliárdnyi bankgaranciát is beleszámítva – az év végére már mintegy 2,9 milliárd forintra rúgott, s a likviditása is veszélybe került.

Mivel nem sikerült tőkeerős „házi” pénzügyintézetet létrehozni, nyilvánvalóvá vált, hogy más bank után kell nézni. A választás az Általános Vállalkozási Bankra (továbbiakban: ÁVB) esett, ahol a cégcsoport váltóinak jelentős részét számítottatták le.⁷ Bár 1991-ben sikerült 435 millió forintért az ÁVB részvényeinek 20%-át megszerezni, azonban ennek révén a cégcsoport még nem jutott irányító többséghez a bankban, ezért megbízták a Közép-Európai Értékforgalmazási Kft. (továbbiakban: CLBL Kft.) értékpapírműveletekkel foglalkozó tőzsdei alkuszát, Körmendi Évát⁸, hogy keressen számukra egy olyan kis- vagy közép bankot, amelyben többségi tulajdont szerezhetnek.

⁷ Az ÁVB treasury részlegének vezetőjével, Porkoláb Tamással – aki a megfelelő ellenőrzés hiányában meglehetősen nagy önállóságra tett szert a pénzügyintézetnél – Nagy Imre és Jamniczky Zoltánné is igen jó kapcsolatot épített ki, olyannyira, hogy 1991 közepétől a Hepta csoport egyik zászlóshajója, a Gewin Kft. felügyelő bizottságában is helyet szorítottak neki.

⁸ Körmendi Éva a CLBL Kft.-n keresztül 1990 nyaratól rendszeresen közvetített hitelt a Hepta csoport cégei számára a költségvetési szervektől, elsősorban az önkormányzatoktól és a minisztériumoktól.

A véletlen úgy hozta, hogy ebben az időben Körmenyi Évának megbízása volt az Ybl Bank többségi tulajdont biztosító részvényei megvásárlására, de a megbízó az utolsó pillanatban visszalépett, így a részvényeket az Autóklinika és a Gewin Kft.-k vásárolhatták meg. Később a csoport más cégei is tulajdoni hányadhoz jutottak, s a Hepta cégek részesedése 1991. július végére 75,86%-ra emelkedett a bankban.⁹

Az Ybl Bank ebben az időben egy jó likviditású, jó hírnévnek örvendő, rendezett kis bank volt, amelyben egymástól elkülönülten hitelezési, finanszírozási és likviditási osztályok működtek, és a hitelezés rendjét a Pénzügyi szabályokkal, valamint a pénzforgalomról és a bankhitelről szóló hatályos rendelet¹⁰ előírásaival összhangban álló vezérigazgatói utasítás szabályozta, melynek betartását az akkori vezérigazgató szigorúan megkövetelte. Az utasítások a banknál mindvégig érvényben voltak, azokban érdemi változtatás nem történt, a rendelkezéseket a bank alkalmazottai 1992. február 15-éig maradéktalanul be is tartották.¹¹

A bank ügyfélköre elsősorban az állami vállalati körből került ki, s a portfóliója nem tartalmazott jelentősebb mértékben kétes, vagy lejárt követeléseket.

Az Ybl Bank kifosztása

Kezdetben a tulajdonosi körhöz tartozó cégek még nem igényeltek hitelt a banktól. A szűkülő forráslehetőségek miatt azonban a Hepta cégek lejárt hiteleinek kiegyenlítése komoly nehézségbe ütközött, s ebben jelentős segítséget sem a VTSZ, sem az ÁVB nem tudott nyújtani. Az előbbinek a jogi helyzete volt bizonytalan, míg az ÁVB esetében a bank külföldi tulajdonosa ragaszkodott ahhoz, hogy Nagy Imréék rendezzék a mintegy 5,5 milliárdnyi tartozásukat. Új forrás biztosítása tehát szóba sem jöhetett.

⁹ A részvények megszerzésének módját ugyan többen vitatták, sőt még arra is történtek kísérletek, hogy az új tulajdonosok ne juthassanak hozzá a részvényeikhez, de tény, hogy a bank többségi tulajdonának az adott módon, az adott tulajdonosok által való megszerzése nem ütközött a hatályos jogszabályi rendelkezésekbe.

¹⁰ 39/1984. (XI.5.) Mtv. rendelet

¹¹ Az új tulajdonosok 1991. október közepéig meghagyták beosztásában a korábbi vezérigazgatót, majd október 30-ai hatállyal, azzal az indokkal menesztették, hogy veszélyezteti a bank érdekeit, de az őt felváltó vezérigazgatók sem maradtak sokáig a posztjukon.

Mivel Nagy Imre hallani sem akart arról, hogy bármelyik cége csődöt jelentsen, vagy felszámolás alá kerüljön, nem maradt más hátra, mint az, hogy a cégcsoport a lejáró hiteleit saját bankján, az Ybl Bankon keresztül, a betétesek pénzéből egyenlítse ki. Ugyanakkor Nagy Imre és a cégek könyvelését jól ismerő Jamniczky Zoltánné is tisztában volt azzal, hogy cégeiknek már a kamatok előteremtése is komoly gondot okoz, a tőke visszafizetése pedig szóba sem jöhet.

Ebben a helyzetben a bank tulajdonosai már mindent annak a célnak rendeltek alá, hogy a cégcsoportot bármilyen áron, de talpon tartsák. A bank igazgatóságának tagjai jórészt kicserélődtek, s oda elsősorban a tulajdonosok, vagy azok képviselői kerültek, az igazgatóság elnöke pedig Nagy Imre lett, akinek a javaslatára – némi vita után – az a döntés született, hogy a jövőben a pénzügyi intézet elsősorban a Hepta cégeknek nyújtson majd hiteletet.¹² Akik ezzel a döntéssel nem értettek egyet, távoztak az igazgatóságból.

A Hepta csoport hitelügyeinek intézését Körömdi Évára bízták, aki 1992. február 16-ától a bank egyik vezérigazgató-helyettese lett. Ettől az időponttól kezdve a Hepta cégek hitelkérelmeinek elbírálási rendje megváltozott. A legszembetűnőbb változás az volt, hogy a hitelek folyósítására hamarabb került sor, mint ahogy a hitelszerződések elkészültek volna, az új eljárást sérelmezők pedig gyorsan kikerültek a bankból.¹³

Körömdi Éva 1992. április elejéig már több mint egy milliárd forint hitel folyósításáról rendelkezett a Hepta cégcsoport számára, de Nagy Imréék még így sem látták biztosítottnak a cégcsoport pénzügyi érdekeinek kellő védelmét, ezért 1992. áprilisában a vezérigazgatói székbe Jamniczky Zoltánnét ültették, akinek bankkal kapcsolatos tapasztalatai eddig csak ügyfélként voltak, banküzemi ismeretekkel egyáltalán nem rendelkezett, s a hitelezés rendjére vonatkozó szabályokat teljes mértékben figyelmen kívül hagyta. A Hepta cégek hitelezésére hitelkérelem,

¹² Olyan cégek maradtak alul, mint a MATÁV és a MOL.

¹³ Azt a forrásszerzési gyakorlatot is Körömdi Éva alakította ki, hogy a pénzügyi intézet a különböző költségvetési szervek átmenetileg szabad pénzeszközeit állami értékpapírok vásárlására szóló, színlelt megbízással, rövid határidőre fogadta be, azzal, hogy a megbízás teljesítésének elmulasztása esetére a bank magas kamatot garantált és fizetett. Értékpapír vásárlására azonban egyetlen esetben sem került sor.

adósminősítés, és több esetben megfelelő fedezet hiányában¹⁴ került sor, sőt gyakran még az adós neve sem került feltüntetésre, csak az, hogy hová menjen a hitel, így azután azt sem lehetett tudni, hogy az valójában kit terhel.

Mindennek alapja alkalmanként egy kis „cetli” volt, amire Jamniczkyné mindennap felírta, hogy kinek, milyen összeget kell hitel, vagy más címen folyósítani. A bank dolgozói hiába jelezték, hogy a pénzügyintézet likviditása egyre romlik, a Hepta cégek szabálytalan hitelezése nem állt le.

A lejáró hitelek törlesztése még így is gondot okozott, ezért Nagy Imre saját maga is potenciális adósok után nézett, s így esett a választása a Hepta csoportéhoz hasonló elven működő Hunor csoportra. Nagy Imre kérésére ők további másfél milliárdnyi hitelt igényeltek – és Jamniczkynénak köszönhetően kaptak is – az Ybl Banktól, mely összegek nagy része szintén a Hepta cégek különböző lejáró hiteleinek kiegyenlítésére szolgált. A lejáró hiteleket természetesen a Hunor cégek sem tudták visszafizetni, a követelések behajtásához pedig a fedezetek nem voltak elégségesek.

Végjáték

Nagy Imre ezen túlmenően az egyik Hunor cégnek a MOGÜRT Kereskedelmi Rt. felé fennálló, mintegy 250 millió forintos hiteltartozásáért bankgaranciát is vállalt – teljesen szabálytalanul, hiszen erre nem volt felhatalmazása – a bankja nevében. Később épp ez lett a bank veszte, mert az adós lejáratkor nem tudott fizetni, de a garanciát vállaló Ybl Banknak is üres volt a kasszája. Bár a tulajdonosok tisztában voltak a helyzettel, nem siettek bankjuk megmentésére. Nemhogy tőkét nem emeltek, de még a lejáró hiteleiket sem fizették vissza, inkább csődöt jelentettek¹⁵, a kisebb kft-k pedig felszámolásra kerültek.

A BAF vizsgálatra 1992. május–júniusában került sor, ekkor észlelték, hogy minden dokumentáció nélkül, különböző jogcímenként mintegy 4,5 milliárd forint folyósítására került sor, részben érvényes fedezetek nélkül.

A bank fizetéseképtelensége 1992. június 21-én következett be. A BAF 1992. június 23-án kelt 41/1992. számú határozatával a bank tevékenységi

¹⁴ A fedezetként felajánlott vagyontárgyak egy részéről is utóbb kiderült, hogy vagy a tulajdonjoguk tisztázatlan, vagy azt előzőleg már más hitelezők javára jelentősen megterheltek.

¹⁵ 1992. június 18-án az Autóklinika és a Gewin, majd a Számítástechnikai Kft. is csődöt jelentett.

körét korlátozta és a pénzügyintézethez bankbiztosítást rendelt ki, 1992. szeptember 10-én pedig a bank felszámolását is elrendelték.

Az MNB 1 milliárd forintos refinanszírozási hitelt nyújtott a banknak, amelyből az a kisbetéteseket ki tudta elégíteni, azonban a nagybetétesek mintegy 6 milliárdnyit kitevő követeléseinek nagyobb részére a felszámolás megindításakor nem volt fedezet.

A cégcsoport felelőtlen gazdálkodása nemcsak az Ybl Bankot tette fizetésképtelenné, de más bankokat is nehéz helyzetbe hozott. Az ÁVB-t csak a külföldi tulajdonos jelentős tőkeemelése mentette meg, a VTSZ-t pedig a bank bukása magával rántotta.

Konklúzió

A külső kedvezőtlen körülmények más adósok és bankok helyzetét is megnehezítették, de mint láthattuk, a bank összeomlását mégsem ezek a tényezők okozták, hanem az, hogy a felelős vezetők – Jamniczky Zoltánné és Körmendi Éva, Nagy Imre aktív közreműködésével – a vagyongazdálkodási szabályokat súlyosan megsértették. A hitelezés rendjét és más banküzemi szabályokat felrúgva olyan cégeknek nyújtottak megfelelő fedezet nélkül több milliárdnyi hitelt, amelyekről tudták, hogy nem képesek azokat visszafizetni, s ezzel a pénzügyintézetnek több milliárdos nagyságrendű vagyoni hátrányt okoztak.

A nem megfelelő jogszabályi háttér és a hathatósabb ellenőrzés hiánya is hozzájárult azonban ahhoz, hogy mindegyik sor kerüljön.

Az Ybl Bank összeomlása nemcsak a betétesek, hanem a banki-pénzügyi szféra és a társadalom egésze számára is nagy megrázkódtatás volt. A tanulság levonása sem maradt el. Megszületett a betétesek érdekeit védő Országos Betétbiztosító Alap. Módosításra került a pénzügyintézeti törvény: a pénzügyintézet alapítására, az abban való befolyásoló részesedés szerzésére, az összeférhetetlenségre, a nagyhitelek nyújtására vonatkozó szabályok egyaránt szigorodtak, a BAF jogosultságai pedig megerősödtek.

A költségvetési szervek átmeneti megtakarításainak elhelyezésére vonatkozó szabályok is szigorodtak, az állampolgárok pedig megtanulták, hogy gondosabban kell bankot választaniuk, és a betéti kamat mértéke mellett más szempontokat is érdemes figyelembe venniük.

Az igazságszolgáltatás sem maradt tétlen: a pénzügyi intézet vezetői ellen büntetőeljárás indult, a bíróság bűnösségüket hűtlen kezelés bűntettében – melyet Nagy Imre részesként követett el – állapította meg. Velük szemben szabadságvesztést és pénzmellékbüntetést szabott ki, de vagyonek Kobzása is sor került.¹⁶

Agrobank Rt. és vezetőinek bukása

A 90-es évek közepéig a magyar bankrendszer legnagyobb válságát az Agrobank Rt. „botránya” okozta. Míg az Ybl Bank esetében azért indult büntetőeljárás a pénzügyi intézet felső vezetése ellen, mert a saját vállalkozásaik érdekét a bank kárára érvényesítették, addig az Agrobank Rt. igazgatósága elnökének és vezérigazgatójának azt rótták fel, hogy az adósok rovására túlzottan is a bank érdekeit tartották szem előtt. Abban is különbözött egymástól a két ügy, hogy az első esetben a bank fizetésektelenségének bekövetkezte, a bank betéteseinek bizalmának elvesztése megelőzte a büntetőeljárás, míg a második esetben éppen a látványos rendőri-ügyészi intézkedés láttán¹⁷ rendült meg a betétesek bizalma, amely mintegy 6–7 milliárdnyi betét rapid kivételéhez vezetett. Ezt a sokkot a bank nem tudta kiheverni, s később állami tőkejuttatásként a gyengélkedő Mezőbank Rt.-be került beolvasztásra, mint egyfajta állami tőkeemelés.

Később a szakemberek körében komoly vita folyt arról, hogy a betétesek pénze valóban veszélyben volt-e, és a bank pénzügyi veszteségei csökkenthetők, esetleg elkerülhetők lettek volna, ha nem ilyen látványos akcióval indul a büntetőeljárás. Utóbb ráadásul kiderült, hogy a két bankvezetőnek soha nem állt szándékában sem megszökni, sem pedig a bizonyítékokat eltitkolni a hatóságok elől.

¹⁶ Nagy Imre és Jamniczky Zoltánné büntetése egyaránt 4–4 évi szabadságvesztés büntetés volt, míg Körmenyi Éva és Porkoláb Tamás – az utóbbi a szabálytalan váltóleszámitásokkal saját bankjának, az ÁVB-nek okozott vagyoni hátrányt – szabadságvesztés büntetésének végrehajtását a bíróság próbaidőre felfüggesztette. A főbüntetés mellett mind a négy terhelt pénzmellékbüntetésben is részesült.

¹⁷ A reggeli hírműsorok ugyanis látványos éjszakai felvételeket mutattak be arról, hogy a bank igazgatóságának elnökét és vezérigazgatóját őrizetbe vették az éjszaka közepén, és megbilincselve vezették el őket az otthonaikból. A bank ügyfelei pedig – az Ybl Bank és néhány más kisbank korábbi fizetésektelenségén okulva – már kora reggel megrohmozták a pénzügyi intézet központját és fiókját, hogy mielőbb kimentsék megtakarításaikat.

Előzmények

Az Agrobank Rt. 1987-ben az Agrárinnovációs Bank Betéti Társulás jogutódjaként létrejött, kereskedelmi banki jogositványokkal rendelkező pénzügyintézet volt, amely 1990-ben négy magáncég tulajdonába került. 1992 és 1994 vége között azonban – többszörös tőkeemelés és alárendelt kölcsöntőke nyújtása révén – a részvények mintegy 30%-át a Magyar Állam szerezte meg, képviselője pedig a bank felügyelő bizottságának elnöke lett.

A jórészt angol érdekeltségű tulajdonos cégeknek Kovács Mihály volt a magyarországi képviselője, aki már 1992-től a pénzügyintézet igazgató tanácsának elnöki tisztét is betöltötte, míg a bank vezérigazgatója 1994. május 1-jétől dr. Kunos Péter volt.

Mivel az érvényes mérlegkimutatások szerint az adásvételkor a bank nem volt veszteséges, joggal feltételezhető, hogy a jóhiszemű eladó és a vevők nem rendelkeztek kellő információval a pénzügyintézet portfóliójában rejlő kockázat nagyságáról. (Király, 1995) A bank gyengeségeit azonban az 1992-ben hatályba lépő Ptk. felszínre hozta, s azt csak súlyosbította, hogy a gazdasági válság 1992–93-ban a bankszférát is elérte.¹⁸ Nyilvánvalóvá vált, hogy a bank gazdasági mutatói nem megfelelőek és portfóliójában számos minősített követelés van, amely után jelentős mértékű céltartalékot kell képeznie. Ezen túlmenően az ügyfélkörre sem volt kielégítő.

A pénzügyintézet vezetése kiutat keresett ebből a helyzetből, s egyrészt 1994-ben bejelentkezett a bankkonszolidáció második szakaszába, másrészt pedig olyan kitörési pontok után kutatott, amelyek révén javíthaták volna a bank portfóliójának összetételét, s minőségileg jobb ügyfélkörhöz juthattak volna. Ilyen kitörési pontnak látszott az akkoriban új lendületet kapott *Egzisztencia hiteles* privatizációban való jelentősebb banki részvétel.

Az Egzisztencia hitel

Az Egzisztencia-hitel és részletfizetési kedvezmény (továbbiakban: E-hitel) lehetőségét a 97/1990 (XI.27.) számú Kormányrendelet teremtette meg. E hitelkonstrukció célja kettős volt: egyrészt a tőkeszegény hazai tulajdonosi réteg kialakulását kívánták megalapozni vagy legalább elősegíteni azzal,

¹⁸ Az Agrobank Rt. is azon 14 pénzügyintézet közé tartozott, amelyek a két válságos évben összesen 179 milliárd forint veszteséget szenvedtek el. (MNB kimutatás)

hogy olyan helyzetbe hozzák őket, hogy módjukban álljon az állami vagyონrészek kivásárlása¹⁹, másrészt viszont az így befolyt vételár az államadósság törlesztésére szolgált. Lényegében tehát egyfajta privatizációról volt szó. A hitelt – megfelelő hitelbírálattal után – a kereskedelmi bankok és a szakosított pénzügyintézetek folyósították, forrása azonban az MNB által nyújtott refinanszírozási hitel volt, kamata pedig a refinanszírozási kamatból és a hitelt folyósító bank kamatréséből állt. A hitel folyósításának feltétele volt a minimális összegű saját erő, amelyet készpénzben és kárpótlási jegyben egyaránt meg lehetett fizetni. A hitel fedezetéül pedig elsősorban a kivásárolt vagyónrész szolgált, amelyet éppen ezért csak a hitelező pénzügyintézet hozzájárulásával lehetett értékesíteni.

A hitelkonstrukció kezdetben nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, mert a vártnál kevesebben vették igénybe, ezért főbb kondícióit 1995-ig többször is módosították: csökkentették a kamatokat, a megkövetelt saját erő mértékét, növelték a türelmi és a futamidőt, emelték a hitelösszeg felső határát és bővítették a jogosultak körét is. 1993-tól a hitel kamata 7% volt²⁰, amelyből 3% az MNB-t, míg 4% a hitelt folyósító pénzügyintézetet illette meg. A saját erőt 5 millió forintban maximálták, az igényelhető hitelösszeg felső határát eltörölték, a futamidőt pedig 3 év türelmi idő mellett 15 évben állapították meg. A türelmi idő arra szolgált, hogy az új tulajdonosok a privatizált vagyont, illetve vagyónrészeket működőképessé tegyék, mert az E-hitel törlesztő részleteit abból kellett kigazdálkodniuk.

Bár a hitelnövelés fedezetéül szolgáló pénzt az MNB biztosította, azonban a hitelezés kockázata a hitelt nyújtó kereskedelmi bankoké volt. Az adós nem fizetése, vagy a hitelszerződés más okból történő felmondása esetén ugyanis azok kötelesek voltak az adós által nem törlesztett hitel összegét és annak 3% kamatát is visszafizetni az MNB-nek. Az ezzel járó esetleges veszteségeiket viszont a bankot megillető kamatrés aligha fedezhette. A későbbi felmérések²¹ ugyan nem igazolták vissza a szokásostól nagyobb kockázat meglétét, a hitelnövelés idején azonban a bankoknak

¹⁹ E hitel igénybevételével az állami tulajdonban álló vagyona, vagyónrészekre csak hazai magánszemélyek és társaságok, valamint a Munkavállalói Rész tulajdonosi Programban (MRP) részt vevő szervezetek pályázhattak, az egyéb feltételek megléte esetén.

²⁰ 1993-ban az éves infláció 24%, míg a szokásos banki kamat 35% körül volt.

²¹ Az MNB 1998 évi felmérése az 1990-től 1997. december 31-ig folyósított E-hitelek mértékéről és visszafizetéséről

számos kockázatnövelő tényezővel kellett számolniuk, s a szakemberek is kezdettől fogva a fedezet kérdését tartották a konstrukció gyengéjének.²²

A kivásárló cégek nem voltak tőkeerősek – épp ezért volt szükség a kedvezményes hitellel való támogatásukra –, többségükben a tranzakciót megelőzően, a kivásárlás végett alakultak, így értékelhető gazdasági múltjuk, fedezetként szóba jöhető vagyonuk sem volt. Ilyen célra eleve a privatizált vagyon szolgált, azonban az eladásra kerülő vagyonok, vagyონrészek korábban már gyakran tetemes adósságot halmoztak fel, s ahhoz, hogy a vásárláshoz felvett hitelt kitermeljék, az új tulajdonosoknak először azokat talpra kellett állítaniuk.

A kiszámíthatatlan gazdasági környezetre – a magas inflációra, a gyakran változó adószabályokra, a hazai és a külpiacok változásaira, a nem mindig következetes gazdaságpolitikára – figyelemmel a hosszú türelmi és futamidő pedig már önmagában is komoly kockázatot jelentett. Az első három évben fizetendő, jóval kisebb megterhelést jelentő kamat forrását ugyanis az adós akár a saját vagyonából, a privatizált vagyonhoz tartozó forgóeszközök értékesítéséből, vagy máshonnan is előteremthette. Fennállt azonban annak veszélye, hogy a türelmi idő letelte után a jelentősebb összegű tőketartozás részleteit – akár a saját hibájából, akár más okból – már nem tudja kigazdálkodni.²³

Az Agrobank E-hitelezési gyakorlata

A bank az E-hitelt igénybevevők köréből szeretett volna olyan ügyfelekhez jutni, akik – a privatizált vagyon nyereségessé tétele után – alkalmasak lennének arra, hogy a pénzügyintézet ügyfeleiként jelentős folyószámlaforgalmat bonyolítsanak, s egyéb banki szolgáltatásokat is igénybe vegyenek.

A nagyobb kockázatra figyelemmel azonban a bank vezetése – a fiókvezetőkhöz bezárólag – arra a következtetésre jutott, hogy az E-hitel folyósításá-

²² Ezen a véleményen volt nemcsak a jogszabályt előkészítő team tagja, Villányiné dr. Tassi Katalin – aki később, mint az állami tulajdoni hányad képviselője, az Agrobank felügyelő bizottságának elnöke is lett – hanem más szakemberek is.

²³ Talán nem véletlen, hogy az így privatizált vagyon mértéke a rendkívül kedvezményes hitel igénybevétele mellett sem volt számottevő: az MNB felmérése szerint az 1000 milliárdnyi privatizált vagyonból az E-hitellel megszerzett állami vagyon mintegy 66 milliárdnyi volt, amelyhez a kivásárlók kb. 44 milliárd Ft kedvezményes hitelt vettek igénybe.

hoz a szokásos banki fedezetek nem minden esetben nyújtanak kellő védelmet a pénzügyi intézet számára, s az csak akkor csökkenthető megfelelő mértékben, ha a pénzügyi intézet az E-hitel visszafizetésének befejezéséig tulajdonosként maga is részt vesz a privatizált cégek működtetésében, megakadályozva ezzel a hitel visszafizetését veszélyeztető gazdasági döntések meghozatalát. Erre azonban csak tulajdonosként nyílt volna lehetősége, a tulajdonszerzés mértékének viszont a hatályos Pit. rendelkezései gátat szabtak.²⁴

A bank különböző testületei²⁵ foglalkoztak ezzel a kérdéssel, és a tanácskozásokba jogászokat és más szakembereket is bevontak. Végül az a – lényegében egyhangú – álláspont fogalmazódott meg, hogy a kockázat mértékét csak a bankon kívül, de a bank érdekeltségi körébe tartozó és a bank érdekében eljáró, ún. bizalmi kéz elve alapján működő szervezetek bevonásával lehet csökkenteni oly módon, hogy e cégek – azon adósoknak az esetében, ahol a fokozott kockázat miatt ez indokolt – a futamidő tartamára megszerzik az E-hitel igénybevételével privatizált cégek tulajdoni hányadának legalább 25+1%-át.²⁶ E részvényhányad ugyanis már lehetővé tenné, hogy a bank az érdekeltségi körébe tartozó cégei révén képviselőt delegálhasson a döntést hozó testületekbe, s rajtuk keresztül beleszóljon a stratégiai döntésekbe.

Ennek érdekében 1993 őszén az egyik tulajdonos cég érdekkörébe tartozó kft segítségével – amely az 1 millió forintos törzstőkéket biztosította a cégalapításokhoz – kb. 30 kft létrehozására került sor. Egy másik tulajdonos égisze alatt szakemberekből álló tanácsadó cég alakult, amely a pályázóknak nyújtott volna segítséget a pályázati anyag összeállításában, s részt vett volna a bankon kívüli vagyon kezelésében, végül pedig egy befektető cég is alakult. A bank szakemberei a tanácsadó cég munkatársaival – akik között közgazdász és jogász egyaránt volt – kidolgozták a sajátos

²⁴ A kereskedelmi bank vállalkozásban tulajdonosként összesen csak a szavatoló tőkéjének 15%-a erejéig vehetett részt, összes befektetése pedig nem haladhatta meg a szavatoló tőkéjének 60 %-át [Pit. 44. § (1) és (3) bekezdése]. A bank szavatoló tőkéje 1993-ban 295 millió Ft volt.

²⁵ Ennek a kérdésnek a megvitatásában fiókvezetői szintig minden vezető részt vett, s tanácskozások egy részéről, az ott született megállapodásokról emlékeztető is készült, amely még arra is kitért, hogy a sajátos biztosíték kikötésénél a vezérigazgatón kívül kik vegyenek részt.

²⁶ Az ún. bizalmi kéz alkalmazásának ötlete egyébként nem is dr. Kunos Pétertől és Kovács Mihálytól származott, hanem a bank egyik szakemberétől, aki arról egy konferencián hallott.

kockázatcsökkentő konstrukció alkalmazásának feltételeit és módját.²⁷ Ennek része volt az is, hogy a háttérszerződések tartalmában még a hitelígervény kiadását megelőzően meg kell állapodni az ügyféllel.

Az E-hitel kérelmek elbírálásának menete a következő volt. Az ügyfelet a bank vezérigazgatója már az elején tájékoztatta a hitelígervény kiadásának és a hitel nyújtásának plusz feltételéről. Az ügyfél egyetértése esetén vállalkozását a bank tanácsadó cégének munkatársai világították át, és szükség esetén a megfelelő pályázati anyag elkészítéséhez is segítséget nyújtottak. Ezt követően a tanácsadó cég végezte el a hitelvizsgálatot, majd írásban tett javaslatot a bank – elsősorban dr. Kunos Péter – felé, hogy milyen feltételek mellett javasolja a hitel nyújtását, illetve miért nem javasolja azt. Amennyiben a privatizálandó cég mutatói kiemelkedően jók voltak, a plusz biztosíték kikötésére nem tettek javaslatot.²⁸

A pozitív hitelbírálat után a háttérszerződések tervezetének aláírására, majd a hitelígervény kiadására, az eredményes pályázat lezárása után pedig hitelszerződés megkötésére és folyósítására került sor. A háttérszerződésekben foglaltak alapján a bank a tulajdoni hányadot szerzett cégein keresztül képviselőket delegált a privatizált cégek igazgató tanácsaiba, felügyelő bizottságaiba.

Az Agrobank Rt. 1993. novemberéig mintegy 10 – összességében pedig közel 15 – milliárdnyi E-hitelt folyósított.

A hirtelen megnövekedett hitel mennyiségére figyelemmel az MNB 1994. március 10. és április 25. között célvizsgálatot tartott a banknál. Ennek során az Agrobank Rt. által 1993. november 1. és 1994. február 8. között folyósított valamennyi E-hitelt megvizsgálta, valamint azokat a kiadott hitelígervényeket is, amelyekre a bank még nem kérte, vagy nem kapta meg a refinanszírozott hitelt. A 25+1%-os vagyონrészeknek a kft-ék részére való átengedéséről szóló háttérszerződések ugyan nem voltak a bankban – azokban szerződő félként a pénzüintézet nem is szerepelt –, de a

²⁷ Erre olyan részletességgel került sor, hogy még azt is rögzítették, az ügyféllel való tárgyalás során a vezérigazgatón kívül a bank mely szakemberei, vezetői, valamint a tanácsadó cég munkatársai vegyenek részt.

²⁸ Az Agrobank Rt. 10 milliárd forintot meghaladó mértékben nyújtott E-hitelt, azonban a vezetői terhére rótt hitelek összege nem éri el a kétmilliárd forintot.

bennük foglalt sajátos konstrukcióról – éppen annak igazolására, hogy a bank a tetemes hitelnyújtással nem vállal túlzott kockázatot –, dr. Kunos Péter beszámolt a vizsgálatot végző MNB alkalmazottaknak. Mivel az általa elmondottak a jelentésbe is bekerültek, arról az MNB felső vezetői is tudomást szereztek, de tudott róla a BAF, valamint a Pénzügyminisztérium is, hiszen ez utóbbi képviselője maga is részt vett azokon a tanácskozáson, amelyeken a konstrukció ötlete felmerült, s döntés született a megvalósításáról. Sőt, mint az E-hitel konstrukció egyik kidolgozója, a bank megoldásával egyetértett, mert úgy vélte, hogy pótolja a jogszabály fedezetet érintő hiányosságait. A bankon kívüli plusz biztosítékok kikötésének módját, a bank által alkalmazott módszert – miután annak lényegét megismerte – sem az MNB, sem a BAF, sem az ÁVÜ nem kifogásolta, sőt ezt követően még a bank ügyfelei közül jó néhányan eredményesen pályáztak az ÁVÜ-nél, az MNB pedig további 4 milliárd forint refinanszírozási hitelt folyósított számára.

Ilyen előzmények után a felügyeleti szervek és az egész bankszféra számára is váratlan volt a büntetőeljárás megindítása, s bár a bank utolsó tőkeemelésének módja miatt a pénzügyi szervek (PM, MNB, BAF) is terveztek egy közös vizsgálat lefolytatását, de a két vezető tisztségviselő látványos őrizetbevétele, és a betétesek rohama után ez már okafogyottá vált, csak a kármentés jöhetett szóba.

A büntetőeljárás ez esetben is bűnösség megállapításával és büntetés kiszabásával végződött.²⁹ A Legfelsőbb Bíróságot kétszer is megjárta ügyben a marasztaló ítéletet hozó grémium álláspontjának lényege az volt, hogy

²⁹ A másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság a terhelteket 11 rb. gazdálkodó szervezet önálló intézkedésre jogosult dolgozója által üzletszerűen és bűnszövetségben elkövetett – két esetben kötelelességzegéssel megvalósított – vesztegetés büntetében mondta ki bűnösnek, melyet Kovács Mihály bűnsegédként követett el. E bűncselekmények miatt halmazati büntetésül dr. Kunos Pétert 2 év, míg Kovács Mihályt 1 év és 6 hónap szabadságvesztésre, valamint 1,5 illetve 2 millió Ft pénzmellékbüntetésre ítélte. Kovács Mihály esetében a szabadságvesztés végrehajtását próbaidőre felfüggesztette. Ezt a döntést a Legfelsőbb Bíróság másik tanácsa – dr. Kunos Péter védője által benyújtott felülvizsgálati indítvány elbírálásakor – hatályában fenntartotta (Bf.III.170/1998/5., illetve Bfv.X.16/1999/6.). Bár később a közársasági elnök dr. Kunos Péter büntetését kegyelemből próbaidőre felfüggesztette, de az igazságügy-miniszter ellenjegyzése hiányában a kegyelmi döntés nem lépett hatályba. Dr. Kunos Péter büntetését kitöltötte, abból egyenyed feltételes kedvezményel szabadult.

egyrészt a bank által kötött hitelszerződéseket és az ügyfél, valamint a bank érdekeltségi körébe tartozó cég között keletkezett háttérszerződéseket együtt kell kezelni, ezért ez utóbbiakat sem a Ptk., hanem a Pit. szabályai alapján kell megítélni, az azokban foglalt kikötések pedig sértik a Pit. rendelkezéseit, ezért jogellenesek. Mivel pedig a Ptk. 200. §-a szerint a jogszabályba ütköző szerződés semmis, ezért a vagyonrészek tulajdonba adásáról, s az egyéb szolgáltatások nyújtásáról rendelkező háttérszerződések is semmiek. Ebből következően a Ptk. rendelkezései nemhogy nem teremtenek jogi lehetőséget a Pit. szabályainak legális megkerülésére, hanem kifejezetten tiltják azt. *Másrészt* pedig, az előbbi okfejtést alapul véve, a jogellenesen kért és a háttérszerződésekben kikötött vagyonrészek nem a bank biztonságát növelő eszköznek, hanem olyan másnak (a banknak) biztosított előnynek tekintendők, amelyeket a pénzügyi intézmény önálló intézkedésre jogosult dolgozója – a vezérigazgató – a működésével kapcsolatban kért. Ez a magatartás pedig alkalmas a korrupciós bűncselekmény – vesztegetés – megállapítására.

Míg azonban az Ybl Bank esetében az elítélt bankvezetőkön kívül senki nem vitatta, hogy az általuk elkövetett cselekmények egyben bűncselekményt is megvalósítanak, addig az Agrobank esetében sok más szakember mellett példátlan módon még a Bankszövetség is szót emelt a háttérszerződések jogszerűsége, s közvetve a két bankvezető ártatlansága mellett. A bankszféra felzúdulását talán az is motiválta, hogy az E-hitellel kapcsolatban más bankok is hasonló háttérszerződésekkel biztosították be magukat, mint az Agrobank. További büntetőeljárások azonban nem indultak, annak ellenére, hogy a korrupciós bűncselekmények tárgyi súlya köztudottan kiemelkedően magas.

Bár az eljárás jogerősen lezárult, a terheltek is letöltötték büntetésüket, és az Agrobank sem létezik már, azonban az ügy felvet néhány fontos kérdést, s némi tanulság levonására is alkalmas.

Mivel a jogsértő, vagy annak vélt magatartások megítélésének csak egyik – méghozzá végső – eszköze a büntetőjog, ezért felvetődik, hogy szerencsés volt-e nyomban ezzel az eszközzel élni ott, ahol erre elsősorban más szervek voltak hivatottak, amelyek ráadásul még nem is merítették ki a lehetőségeiket. Az adott ügyben a pénzügyi szervezeteknek a tervezett vizs-

gálatuk során módjuk lett volna áttekinteni a tényleges helyzetet, meghozni a szükséges intézkedéseket, és ezzel elkerülhető lett volna a betétesek rohama is. Abban az esetben pedig, ha a vizsgálódásuk során a bűncselekmény gyanúja is felmerül, úgy a pénzügyi szervek bármelyikének nem csak joga, de kötelessége is lett volna a feljelentés megtétele.

Kérdés az is, hogy kellő alappal került-e sor a két bankvezetőnek az adott körülmények között és módon történő őrizetbevételére. Az a tény, hogy az őrizet még 72 óráig sem tartott, s azt követően a vezérigazgató egy időre ismét elfoglalhatta székét a bankban, nem ezt látszik igazolni. A büntetőeljárás körültekintőbb megindításával talán betétek gyors és nagymértékű kivonása is megelőzhető lett volna.

Végül pedig érdemes elgondolkozni azon is, hogy vajon mi készíthette a két bankvezetőt arra, hogy jogellenes cselekedetüket ne eltitkolják, hanem jóval a büntetőeljárás megindítása előtt a felettes pénzügyi szervekkel, de még az Állami Vagyonügynökséggel is megosszák. A korrupciós bűncselekményeket köztudottan nagyon nehéz bizonyítani, mivel az abban részt vevő felek általában a jogellenes ügyleteikhez nem hívnak tanúkat, megállapodásaikat sem foglalják írásba.

Az adott ügyben a bank teljes vezetése kezdettől fogva tudott, sőt egyetértett a sérelmezett eljárással, sőt annak lebonyolításában is részt vett. Természetesen a később eljárás alá vont két terhelt, de a bank más vezetői, munkatársai is bízhattak abban, hogy senki nem jön rá az ügyletek jogellenességére. Ez azonban csak az egyik lehetséges magyarázat!

Ha van az ügynek tanulsága, akkor éppen az, hogy a gazdálkodás körében hozott döntéseket mindig komplexen, a döntés meghozója előtt ismert valamennyi fontos mikro- és makrogazdasági tényezőt is figyelembe véve kell vizsgálni, s a felmerült kérdésekre nem elég pusztán a formállogika szabályainak alkalmazásával választ adni.

A vizsgálat tárgyát képező két ügy ugyanannak a korszaknak, a rendszerváltás első éveinek a terméke, és magában hordozza mindazokat az anomáliákat, amelyek a korabeli jogalkotásban, vagy éppen annak hiányában, a jogalkalmazásban és a gazdasági életben egyaránt fellelhetőek voltak, de amelyek egy részét éppen az adott ügyek kapcsán szerzett tapasztalatok alapján sikerült feloldani.

Irodalom

Az Agrobank válságkezelésének fehérvönyve. Az OBA tájékoztatója az Agrobankkal kapcsolatos válsághelyzet elhárításában való szerepéről (1995)

A Bankszövetség által felkért szakértői grémium véleménye az Agrobank E-hitel nyújtásával kapcsolatban (1999.)

Bankok, vállalatok, rossz hitelek és csődök Magyarországon 1991-1994. Közgazdasági Szemle, 1996. február

Botos K. (1995): *Elvesztett illúziók.* In: Bankszemle, 39. évf. 6. szám

Egyedi találmány volt. In: Cégépítés

<http://cegvezetes.cegnet.hu/1998/3/hitel-az-egzisztenciahoz>

Hitel az Egzisztenciához In: Cégépítés

<http://cegvezetes.cegnet.hu/1998/3/egyedi-talalmany-volt>

Király J. (1995): *Válságspirál, avagy a magyar bankok tőkevesztésének egy lehetséges értelmezése.* Tanulmány, a XXXIII. Közgazdász Vándorgyűlés Pénzügyek és privatizáció szekciójában elhangzott előadás szerkesztett változata.

Vértesy L. (2007): *A magyar bankrendszer a 20. században.* Egyetemi dolgozat

Várhegyi É. (1995): *A magyar bankpiac szerkezete – koncentráció, szegmentáltság, jövedelmi polarizációja.* In: Közgazdasági Szemle, 3. szám.